

Ключові слова: суб'єкт-суб'єктні відносини, особистісно-орієнтована взаємодія, компетентність.

Список використаних джерел та літератури

1. Максименко С.Д., Зливкова В.Л., Кузікова С.Б. Особистість у розвитку: психологічна теорія і практика : монографія. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2015. 430 с.
2. Скиба М. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. . Нова українська школа. URL : <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-tse-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>
3. Хоменко А. Суб'єкт-суб'єктні відносини як основа реалізації сучасної парадигми вищої освіти в Україні. *Педагогічні науки*. 2015. №64 URL : <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5584/1/Khomenko.pdf>

*Лукіна Тетяна Олександрівна,
д-р наук з держ. упр., проф.,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Проблема вивчення професійних компетентностей фахівця, зокрема керівника закладу загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО), та оцінювання рівня їх сформованості досить актуальна і є предметом уваги багатьох науковців. У багатьох країнах світу вимоги до керівника закладу освіти регламентуються відповідними професійними стандартами, що містять переліки необхідних навичок і якостей, необхідних для успішного виконання ними професійних обов'язків. Професійним стандартом [7] визначено перелік загальних та професійних компетентностей, що дають змогу директору школи в Україні реалізувати певні трудові функції. Зазначені компетентності охоплюють різні види діяльності керівника закладу освіти і спрямовані на поліпшення ефективності функціонування школи, забезпечення процесів управління якістю освітньої діяльності, сприяння професійному розвитку педагогів, формування безпечного і комфортного освітнього середовища тощо.

Незважаючи на досить широкий перелік зазначених компетентностей і загальний характер формулювання їх змісту, лідерська компетентність як обов'язкова складова ефективного управління школою, потребує суттєвого доопрацювання, оскільки не містить специфічних якостей, здатностей директора школи, що необхідні для організації ефективної діяльності закладу освіти, збереження життя і здоров'я вчителів і учнів за умов настання надзвичайних (кризових, форс-мажорних) ситуацій, особливо, коли причина їх виникнення знаходиться за межами закладу освіти і має глобальний або національний характер. Криза як надзвичайно складна або небезпечна ситуація, в якій проявляються багато проблем, може мати затяжний, довготривалий і непередбачуваний характер перебігу подій. Організація роботи освітньої установи за таких умов потребує не лише консолідації зусиль усіх учасників освітнього процесу, а й сформованості в них певних компетентностей з кризового та антикризового управління, у тому числі навичок самоорганізації та самоконтролю.

Переважає більшість досліджень присвячена вивченню обізнаності керівників шкіл та їхньої поведінки у випадках локальних кризових ситуацій, які порушують умови нормального перебігу освітнього процесу на рівні окремих закладів освіти [2] або ж на певних рівнях освіти, але в умовах, що виключають вплив факторів масштабних катастроф соціального, природного, техногенного або екологічного характеру [1].

Карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, призвели до появи в усіх країнах світу численних проблем реалізації освітнього процесу, організації взаємодії між керівництвом, вчителями і учнями, погіршення якості навчання тощо. Ця ситуація, особливо в перші місяці пандемії, яскраво продемонструвала наявність слабких місць у структурі професійної компетентності педагогів та підтвердила неготовність значної кількості директорів шкіл діяти ефективно в умовах впливу непереборної сили глобального масштабу. Проведені різними вченими численні дослідження в основному стосувалися питань поширеності та якості запровадження

дистанційного навчання, вивчення освітніх втрат та оцінювання якості навчальних досягнень здобувачів освіти [4; 5].

Наступне випробування системи освіти України на міцність пов'язане з початком повномасштабного вторгнення РФ. На жаль, переважна більшість досліджень була присвячена питанням забезпечення доступу до освіти [3], оцінкам інфраструктурних втрат в освітній системі, численним порадам щодо організації навчального процесу в різних формах. Окремі дані свідчать про поширення та прискорення процесів професійного вигорання педагогів, посилення збільшення навантаження та психоемоційного напруження [3, с. 61–63], інші явища, що негативно впливають на результативність освітнього процесу.

Особливий науковий інтерес, на наш погляд, представляє проблема формування змістового наповнення компетентності керівника школи з антикризового управління закладом освіти, а також розробки методики оцінювання рівня її сформованості та виявлення особливостей прояву.

Останнім часом все більшої актуальності набувають зарубіжні емпіричні дослідження, пов'язані з оцінкою ступеня володіння керівниками середніх шкіл навичками антикризового управління та виявлення відмінностей у якості застосування цих навичок у залежності від статі, досвіду управління, рівня освіти, академічної кваліфікації директорів та інших їхніх особистісних ознак.

Таким чином, актуальними вступають такі проблеми:

- переосмислення змісту і структури лідерської компетентності керівника ЗЗСО, виокремлення у якості окремої складової навичок і якостей, необхідних для реалізації антикризового управління закладом;
- розробка методики та відповідного інструментарію для вимірювання й оцінювання сформованості в директорів шкіл навичок антикризового управління;
- виявлення відмінностей в якості застосування навичок антикризового управління керівниками в залежності від їх професійних і особистісних характеристик, а також оцінка вагомості чинників впливу на результати;

- розробка/оновлення програм підготовки та підвищення кваліфікації керівників ЗЗСО з антикризового управління, прогнозування та оцінки ситуації, ухвалення рішень, застосування методик психоемоційної саморегуляції, управління стресом, підвищення стресостійкості тощо.

Ключові слова: професійна компетентність, керівник заклад загальної середньої освіти, антикризове управління.

Список використаних джерел та літератури

1. Deliva, P. F. Crisis Management Skills, Leadership Practices and School Effectiveness in Higher Education Institutions in Region XI: A Convergent Design. *Psychology and Education: A Multidisciplinary Journal*. 2024, 16(4), 456–483. URL : <https://doi.org/10.5281/zenodo.10507135>
2. Tokel, A. Assessment of crisis management skills of secondary school administrators. *Qual Quant* 52 (Suppl 1), 901–912 (2018). URL : <https://doi.org/10.1007/s11135-018-0708-7>
3. Війна та освіта: як рік повномасштабного вторгнення вплинув на українські школи: звіт за результатами дослідження. Gedos, 2023. URL : https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/ua-saved_overview-report-2022-web.pdf
4. Дистанційне навчання в умовах карантину: досвід та перспективи. Аналітико-методичні матеріали / за заг. ред. О.М. Топузова; укл. М.В. Головка. Київ : Пед. думка, 2021. 192. DOI : <http://doi.org/10.32405/978-966-644-596-7-2021-192>
5. Лукіна Т.О. Дистанційне навчання в загальній середній освіті в Україні: доступність та результативність в умовах пандемії. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Соціальні та поведінкові науки»*. 2021. Вип. 16 (45). URL : <https://lib.iitta.gov.ua/725078/>
6. Лукіна Т.О. Реалізація державної освітньої політики щодо дітей з особливими потребами: зарубіжні підходи. *Університетські наукові записки / Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2014. № 2(50). С. 338–347.
7. Про затвердження професійного стандарту «Керівник (директор) закладу загальної середньої освіти»: наказ Міністерства освіти України від 17.09.2021 р. № 568-21. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/news/2021/09/22/Nakaz-568-zatverdzh.standartu.keriv.22.09.pdf>

*Малецька Тетяна Володимирівна,
канд. пед. наук., учителька історії,
Острозький ліцей №2 Рівненської області,
м. Острог, Україна*

ФУТУРОДИЗАЙН ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ЯК НАВЧАЛЬНОГО ПРЕДМЕТА У ЗАКЛАДАХ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ЧАСУ

Візія майбутнього освіти і науки має відповідати потребам та запитам народу України, враховувати виклики і можливості нації. Освіта нині покликана займатись особливим духовним творенням – готувати нову людину, громадянина України, що розбудовуватиме нашу державу для себе і майбутніх